

Het bespreken van homoseksualiteit met gelovige jongeren

Open en respectvol

Veel religies staan negatief ten opzichte van homoseksualiteit. Vooral gelovigen die de teksten van de Bijbel en de Koran letterlijk willen volgen, veroordelen homoseksualiteit. Peter Dankmeijer gaat vanuit het perspectief van de voorlichter in op de vraag hoe met zulke veroordelingen om te gaan. door Peter Dankmeijer

Sommige gelovige jongeren begrijpen niet waarom zij homoseksuelen niet mogen minachten of mishandelen, gezien de sterke afwijzing vanuit het geloof. Voor atheïsten en voor medewerkers van openbare instellingen kan het moeilijk zijn om met zulke veroordelingen om te gaan. In dit artikel ga ik in op de strategische keuzes die je kunt maken in gesprek met gelovige jongeren. Ik baseer me op ervaringen met voorlichting over homoseksualiteit aan jongeren met heteroseksuele gevoelens.

Gedrag en gevoel

Ik zie twee globale strategieën om met op religie gebaseerde veroordelingen van homoseksualiteit om te gaan: ingaan op de inhoud van de veroordeling door het geloof, of op de maatschappelijke consequenties van veroordelend gedrag.

Als je wilt ingaan op het geloof, kan je dat op twee manieren doen: door in te gaan op de heilige Schriften zelf, of door in gesprek te gaan over de geloofsbeleving. Niet iedereen neemt religieuze teksten letterlijk. Je kunt dus in gesprek gaan door aan te tonen dat de teksten ook anders dan als harde veroordelingen kunnen worden geïnterpreteerd. Met de Bijbel is dit door theologen en homoactivisten al gedaan sinds de jaren zeventig. Vergelijkbare kritiek vindt recentelijk ook plaats over de Koran (zie Omar Nahas, 2001).

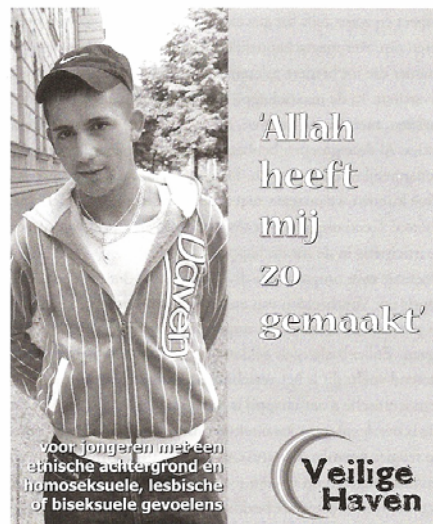
Volgens de Koran is een groot aantal gedragingen 'haram', onzuiver of zondig. Veel islamitische jongeren zullen uitingen van homoseksualiteit haram noemen. Bij het bespreken hiervan is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen gedrag en gevoel. De Koran veroordeelt homoseksueel gedrag en volgens de Koran moet het bestraft worden als de seksuele daad gezien is door drie getuigen. Over homoseksuele gevoelens rept de Koran echter niet.

Ook zou je het begrip haram breder kunnen bespreken. Veel islamitische jongeren drinken alcohol, hebben seks voor het huwelijk of houden zich niet strikt aan de islamitische voorschriften. Ook dat is haram. De Koran stelt dat moslims flexibel mogen omgaan met de voorschriften als de omstandigheden dat vereisen. Door over de tolerantie van de Koran te spreken, kan soms ook de tolerantie van jongeren worden vergroot.

Dubbelbinders

Er zitten nadelen aan het bespreken van religieuze veroordelingen aan de hand van de religieuze teksten. De belangrijkste is dat de begelei-

der, door met 'tegenargumenten' te komen, zich direct in een 'tegenstandersperspectief' plaatst, wat een dialoog niet ten goede komt. Ten tweede moet je goed op de hoogte zijn van de religieuze argumenten, teksten en gevoelens om deze discussie effectief te kunnen voeren. Ten derde moeten ook de jongeren in staat en bereid zijn om zo'n discussie te voeren. Bij fundamentalistische gelovigen, die heilige teksten letterlijk nemen, is dat vaak niet het geval. Bij jongeren die zelf twijfelen aan hun seksuele voorkeur, krijgt het bespreken van heilige teksten een extra dimensie. Zij zien zich vaak geplaatst voor een moreel dilemma: kies ik voor mijn geloof en mijn familie of voor mijn gevoel. Zij zullen daar zelf een balans in moeten vinden. De meest succesvolle noemt men wel 'dubbelbinders': jongeren die een persoonlijke weg bewandelen waarin zij hun verbinding met hun familie én met hun eigen gevoel weten te combineren. Dit gaat doorgaans gepaard met een spirituele heroriëntatie.

'Allah heeft mij zo gemaakt'

voor jongeren met een etnische achtergrond en homoseksuele, lesbische of biseksuele gevoelens

Veilige Haven

www.veilige-haven.nl
kom langs of bel 020-5739401

Persoonlijke verhouding

Een tweede, ook inhoudelijke manier om religieuze veroordelingen van homoseksualiteit te bespreken, is om in te gaan op de persoonlijke verhouding die een gelovige heeft met God. Daarmee vermijd je een confronterende discussie. Tegelijkertijd kun je argumenten gebruiken als: 'God heeft alles gemaakt en hij is onfeilbaar. Homoseksuelen bestaan dus zij maken deel uit van Gods bedoeling.'

In de Bijbel bestaat er een sterk verschil in toonzetting tussen sommige hoofdstukken. Zo wordt de verzoenende toon van de Bergrede soms gebruikt om duidelijk te maken dat iedereen een plaatsje onder de zon verdient. Ook in de Koran vinden sommigen daarvoor argumenten. Zoals in de passage die zegt dat mensen niet over elkaar mogen oordelen: dat is alleen het recht van Allah.

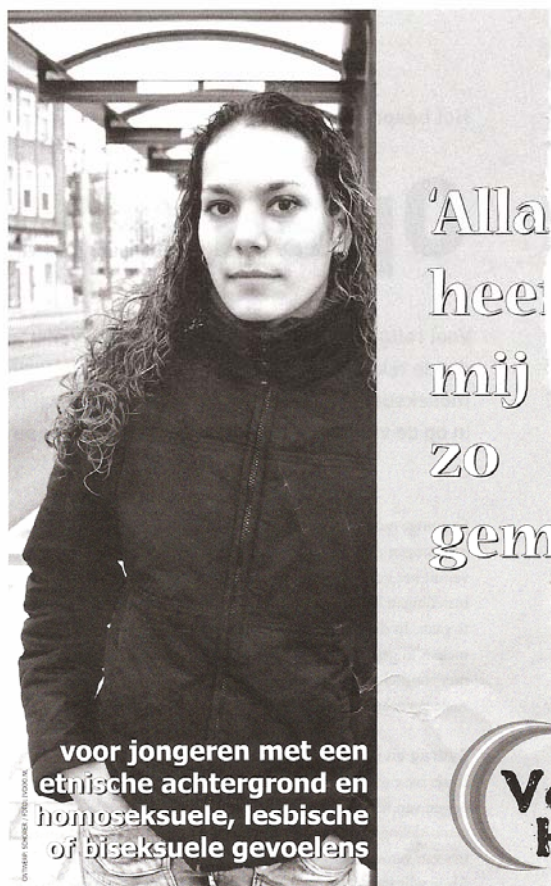
Ook dit soort besprekingen kent zijn beperkingen. Begeleiders dienen goed op de hoogte te zijn van religieuze stromingen en gevoelens. Op gelijkwaardige wijze spreken over de persoonlijke band die men heeft met God of Allah kan alleen overtuigend als men zelf gelovig is en een persoonlijke band met God beleeft. Fundamentalistische gelovigen zijn vaak minder aanspreekbaar op een persoonlijke band met God, vooral als die los staat van 'heilige voorschriften'.

Basisregels

Voor atheïsten en vertegenwoordigers van openbare instellingen is het vaak wijzer om niet in te gaan op het geloof, maar om zich te richten op de consequenties van veroordelend gedrag. Intolerant en discriminerend gedrag kunnen leiden tot een spiraal van wantrouwen, gebrek aan respect en soms zelfs tot geweld. Ook hier zie ik grofweg twee manieren om over maatschappelijke consequenties te spreken.

Eén manier die tot bredere tolerantie kan leiden, is het bediscussieren van diversiteit. In de maatschappij hebben we te maken met gelovigen en atheïsten, met diverse geloven, diverse culturen en verschillende generaties. Al deze groepen hebben zeer uiteenlopende ideeën over maatschappelijke verhoudingen, relaties, seksualiteit en homoseksualiteit. Hoe kunnen we omgaan met deze pluriformiteit zonder elkaar te verketteren? Goed omgaan met diversiteit is een aspect van succesvolle participatie in de maatschappij.

Een discussie over omgaan met diversiteit levert doorgaans een aantal basisregels op. Voorbeelden van zulke regels zijn: leven en laten leven, elkaars persoonlijke levenssfeer respecteren, pesten en discriminatie tegengaan. Zulke basisregels gelden ook als men zich persoonlijk niet acceptierend voelt: dit is het verschil tussen acceptatie en tolerantie. In een democratische maatschappij is tolerantie een basisvoorwaarde. Tolerantie is overigens geen kwaliteitskenmerk van democratie: ook de meeste religies noemen tolerantie als basiswaarde. Omar Nahas roept islamitische jongeren op tot een rechtvaardige Jihad: inspanning, je inzetten voor meer positieve beeldvorming. Hij vindt het oproepen tot een 'heilige oorlog' misbruik van het begrip 'Jihad' (Nahas, 2007). Bij sommige jongeren is het lastig om tolerantie ter sprake te brengen in de context van diversiteit, vooral bij jongeren die zeer zwart-wit denken. Vaak leven zulke jongeren in een context van onveiligheid. In

een school of buurt waar wederzijds respect en goede omgangsvormen geen gewoonte zijn, respecteert men het recht van de sterkste. Alles wat afwijkt, is 'zwak'. Het is in de ogen van deze jongeren maar beter je daar ver van te houden.

In zulke gevallen en dat is de tweede strategie om maatschappelijke consequenties te bespreken, kan een gesprek over respect helpen. Daarin kan men duidelijk maken dat als de jongere respect wil krijgen, hij ook respect moet geven. Het COC Leiden heeft hiervoor een voorlichtingsmethode ontwikkeld die ook bruikbare elementen bevat voor maatschappelijk werk.

In deze methode vraag je eerst of de jongere respect wil krijgen, waarop hij of zij bevestigend antwoordt. Vervolgens vraag je door wat respect is. De antwoorden zullen gaan over tolerantie en waardering voor de eigenheid van je persoonlijkheid, dus over identiteit. Op basis hiervan discussieer je verder over de context van respect. Samen kom je tot de conclusie dat je in de samenleving alleen respect kan krijgen als je die ook geeft.

In een verdere verdieping kan je ingaan op het begrip identiteit. De Leidse methode gebruikt 'identiteitstorens' om dit te verduidelijken. Een identiteitstoren is een vel papier met een toren die bestaat uit vijf segmenten. Jongeren schrijven in elk segment een aspect van hun identiteit. Zo wordt duidelijk dat een identiteit nooit één ding

is, maar bestaat uit veel facetten. Hoe je die laat zien of hoe die waargenomen worden, is een kwestie van je eigen keuze, maar ook van beoordelingen en vooroordelen. De vraag is hoe je daarmee omgaat. Bij homoseksuelen is één facet homo of lesbisch. De begeleider kan met de jongeren constateren dat het voor homo's net zo vervelend is om veroordeeld te worden op één aspect van hun identiteit als dat voor bijvoorbeeld een Marokkaanse jongere is.

Het is niet overbodig om expliciet duidelijk te maken dat respect ook moet gelden voor homoseksuelen. Voor veel jongeren is dat helemaal niet vanzelfsprekend. Uit onderzoek onder 'potenrammers' (jongeren die homoseksuelen in elkaar slaan) bleek dat opgepakte jongeren verbaasd waren dat de politie het mishandelen van homoseksuelen afkeurde. Het heeft een belangrijke signaalfunctie als volwassenen en vooral morele autoriteiten als religieuze voormannen, politie, docenten en maatschappelijk werkers antisociaal gedrag tegen homo's expliciet afkeuren.

Angst voor fundamentalisme

In dit stuk schrijf ik af en toe over 'fundamentalisten' als mensen die 'heilige' teksten letterlijk nemen en daardoor mogelijk niet openstaan voor discussie. Deze opmerking wil ik hier nuanceren. Als jongeren (of volwassen gelovigen) een beroep doen op hun geloof en bepaalde kwesties liever niet bespreken, zien we hen vaak meteen als mensen 'met wie niet te praten valt'. In de Nederlandse cultuur willen we immers liefst alles bespreken.

Het is voor niet-gelovigen van belang deze afweer te leren hanteren. Met vrijwel iedereen, ook met gelovigen en 'fundamentalisten' valt te praten. We moeten ons realiseren dat er veel onderwerpen zijn die voor mensen moeilijk liggen of taboe zijn. Homoseksualiteit is daar één van. Ook autochtone Nederlanders hebben daar last van. Autochtonen zeggen tegenwoordig niet meer: 'het mag niet van het geloof', maar zeggen wel vaak: 'er is nu een homohuwelijk dus over homoseksualiteit hoeven we het niet meer te hebben'. Deze desinteresse werkt bijna net zo sterk als een religieus taboe. Zowel voor homovriendelijke cliënten als voor jongeren met potentiële homo/lesbische gevoelens heeft een dergelijke reactie een marginaliserend effect: in het eerste geval door het taboe te verklaren, in het tweede door onverschilligheid.

Beeld en woord

Het beeld over homoseksualiteit onder jongeren is nog steeds beperkt en vaak verworden. Het is bij bespreking van homoseksualiteit dus

nog altijd belangrijk om na te gaan welke beelden de ander heeft van homoseksualiteit en waar die op gebaseerd zijn. Waar nodig moet je deze beeldvorming corrigeren. Dit vereist natuurlijk wel dat je als maatschappelijk werker zelf ook weet wat vooroordelen zijn en hoe die uitwerken bij homoseksualiteit. Eigen (voor)oordelen en beleving van de eigen seksuele voorkeur en die van de cliënt kleuren daarbij je inschatting.

Het kan zijn dat cliënten met een niet-westerse achtergrond het woord 'homoseksualiteit' niet kennen in hun moedertaal. In sommige culturen bestaan er wel woorden voor 'homoseksueel gedrag', maar vaak gaat het om negatieve en denigrerende termen, die soms zelfs synoniem zijn met pedoseksualiteit of verkrachting. Het spreekt vanzelf dat je zulke misverstanden moet rechtzetten.

Het is voor begeleiders van belang om in discussies over homoseksualiteit de primaire emoties van anderen te accepteren, zelfs al komen die naar voren als ongenueanceerd, veroordelend, intolerant of hard. Het is goed hierop door te vragen. Soms zijn de jongeren niet goed geïnformeerd over hun geloof. Soms nemen zij dingen die hun ouders, imams, dominees of pastoors vertellen klakkeloos over. Aan boodschappen van ouders en van religieuze voormannen ontlenu veel mensen hun zekerheid. Tieneren zitten vaak in een woelige periode van hun leven. Hun gevoel van veiligheid in de wereld staat onder druk. Een scherpe veroordeling van afwijkend gedrag kan hen een (schijn)zekerheid bieden. Maar ook kan het een schijnbeweging zijn om eigen homoseksuele of biseksuele gevoelens onschadelijk te maken of te verbergen.

Je afsluiten of minder accepteren van al te grote diversiteit is een natuurlijk mechanisme. Ieders tolerantie (ook die van maatschappelijk werkers) gaat immers tot een bepaalde grens. Bij sommige jongeren is deze grens sneller bereikt. Welke strategie je ook volgt om met jongeren in discussie te gaan over homoseksualiteit, het is van belang om open te staan voor hun ideeën en achtergronden, na te gaan waar onzekerheid een rol speelt en een open en respectvolle bespreking aan te gaan.

Peter Dankmeijer is senior consultant homo-emancipatie bij MOVISIE.

Bronnen

- Nahas, O. (2001) *Islam en homoseksualiteit*. Amsterdam: Bulaaq
- Nahas, O. (2007) *De andere jihad*. Kampen: Ten Have

Hulpverlening en religie

Religie: je krijgt er onherroepelijk mee te maken als maatschappelijk werker. Geloven en zingeving maken onderdeel uit van het leven van alle mensen dus ook van je cliënten. Welke religies zijn er allemaal? En waar kan je beste terecht om meer informatie te vergaren of om een verwijzing te regelen? Hieronder een aantal websites die je op weg helpen in het land van de godsdiensten en de rituelen.

door Mirella Obdam

www.wikipedia.nl

Wanneer je onvoldoende weet over een bepaald geloof, is het handig om een naslagwerk te kennen. Als je 'religie' of 'levensbeschouwing' op Google intypt, verschijnen er verschillende startpagina's. Wikipedia biedt met haar site <http://nl.wikipedia.org/wiki/Religie> het duidelijkste overzicht en verwijst daarnaast naar andere bronnen.

www.ksgv.nl

Wanneer je meer kennis wilt vergaren over de relatie tussen geestelijke gezondheidszorg en levensbeschouwing, dan is het studiecentrum KSGV het juiste adres. Een lidmaatschap behoort tot de mogelijkheden, maar daarnaast kan je op de site interessante publicaties bestellen en informatie over studiedagen lezen. Ook biedt het KSGV de service van een op maat verzorgd literatuur aanbod. Rien van Uden, auteur van het artikel op p. 4 werkt bij het KSGV.

www.vgvz.nl

Geestelijke verzorgers hebben een eigen beroepsvereniging: de Vereniging van Geestelijke Verzoekers in Zorginstellingen (VGZ). De site is ook voor niet-leden interessant. Zo vind je er informatie van uitvoerenden die werkzaam zijn in de katholieke, protestantse, joodse, islamitische, humanistische en hindoeïstische hoek. Ook een abonnement op tijdschrift *Geestelijke Verzorging* behoort tot de mogelijkheden.

www.cvppp.nl

Voor maatschappelijk werkers is de site van de Christelijke Vereniging voor Psychiaters, Psychologen en Psychotherapeuten (CVPPP) een goede informatiebron. Er staat informatie op over het blad *Psyche en Geloof* en over de nieuwsbrief. Voor wie aan de slag wil in de christelijk jeugdzorg of de evangelische verslavingszorg krijgt via de knop 'Vacatures' de openstaande functies voorgeschoteld. Ook kun je doorverwijzen via de optie 'Verwijslijst'.

www.yoesuf.nl

Stichting Yoesuf is het centrum voor studie en informatie over de islam en seksuele diversiteit. Vanuit het centrum worden onder meer trainingen gegeven over de islam in de 21e eeuw en individuele hulpverlening. Yoesuf ontwikkelde een eigen methode, gebaseerd op het leven van de profeet Yoesuf. Omar Nahas, auteur van onder meer *Islam en homoseksualiteit* (2001) en *De andere jibad* (2007) is wetenschappelijk medewerker van de stichting.

www.joodsmaatschappelijkwerk.nl

Het Joods maatschappelijk werk is opgericht na de Tweede Wereldoorlog en richt zich speciaal op joden in Nederland. Het aanbod is groot, variërend van thuiszorg, vrijwilligerswerk, sociaal cultureel werk en maatschappelijk werk. De site is overzichtelijk en biedt niet alleen informatie voor cliënten maar ook een discussie-onderdeel.

www.religionandpsychiatry.com

De Stichting Psychiatrie en Religie heeft haar site in het engels gemaakt, maar via de knop 'Dutch news' kom je uit bij een Nederlands onderdeel. Op de site staat informatie over congressen van deze stichting maar ook die van andere organisatoren. Verder staan er publicaties vermeld. Wie op zoek is naar internationale vergelijkbare instanties, moet klikken op de knop 'Links'.

www.psychwww.com/psyrelig

Deze site is een toegangsdeur naar informatie over ontwikkelingen van psychologie en religie in de wereld. Het is een goed adres voor de maatschappelijk werker die het interessant vindt om verder te lezen over dit onderwerp. Er is keus genoeg. Je vindt op de site een blog, ontwikkelingen, samenvattingen van onderzoeken, films en boeken.

Mirella Obdam is journalist.